

DE TAAL VAN DE OVERHEID

Het verbeteren van de taal van ambtenaren blijft het blussen van brandjes. Voor structureel resultaat moeten er taboes worden doorbroken.

Het Taaluniedebat van 24 november had dit jaar als thema: burger, taal en overheid. Volgens de ter gelegenheid daarvan verschenen krant *Taalpeil* blijkt uit onderzoek van de Taalunie dat de meeste burgers eigenlijk best tevreden zijn met de taal van gemeenten, provincies en het rijk.

Veel te verbeteren

Tijdens het debat klonken echter andere geluiden. De aanwezige politici, wetenschappers, taaldeskundigen, burgers én ambtenaren vonden dat er nog veel valt te verbeteren. Talloze voorbeelden passeerden de revue: van slordigheidjes, onnodig jargon en archaïsmen tot warrige opbouw, gebrekkige argumentatie en baarlijke nonsens. Mijn praktijk als taaldokter voor overheden leert dat helder schrijven ook intern veel tijd en geld kan besparen en ergernis voorkomen. Te vaak blijven teksten maar heen en weer gaan tussen schrijvers en 'toetsers', te vaak zetten notoire kromschrijvers nauwelijks meer een woord op papier.

Inhoudelijke oplossingen zijn er. Zo zetten onze overheden gretig standaardteksten, taaltrainingen, schrijfgidsen en taaladviseurs in. En onderzoek van de Universiteit Utrecht wijst uit dat meer tekstcohesie effectiever is dan staccato Jip-en-Janneke-taal; meer gebruik dus van woordjes zoals 'daarom' en 'want' om verbanden tussen woorden en zinnen duidelijk te maken.

Structurele aanpak ontbreekt

Maar in de praktijk liggen archiefkasten vol verstoffende schrijfwijzers, is er een draaideurbeleid voor taaltrainers, en vinden overheidsinstanties telkens weer zelf het wiel uit. Het blijft brandjes blussen. Daarom zou de Taalunie met structurele oplossingen moeten komen. Alleen een brede, gelijktijdige aanpak kan de gebruikelijke excuses voor 'ambtenarees' de wind uit de zeilen nemen: veranderende regelgeving, veelvuldige personeelwisselingen, angst of regelrechte onwil.

Heldere regels en meer aandacht

Ten eerste moet de rijksoverheid uniforme schrijfregels vaststellen voor alle overheidslagen in Nederland, Vlaanderen en Suriname. Liefst digitaal en interactief. Zodat ambtenaren op elk niveau weten hoe ze moeten schrijven, en burgers wat ze mogen verwachten. Zodat praktijktips worden uitgewisseld. Zodat centraal nieuwe standaardteksten worden geschreven en verspreid bij nieuwe wetgeving.

Ten tweede moet er structureel meer aandacht komen voor het taalgebruik, en niet slechts ad hoc (als een wethouder aantreedt die 'iets

met taal heeft'; als het budget voor trainingen op moet; als er een mediarelletje is geweest). Stel bij voorkeur interne adviseurs aan die volgens één methode zorgen voor de noodzakelijke omslag naar een cultuur waarin ambtenaren het belang inzien van heldere taal voor burgers, ondernemers én voor hun eigen imago.

Selectie aan de poort

Tot zover het nathouden van de 'belendende percelen'. Het vuur zelf kan alleen worden bestreden door taboes te slechten. In de eerste plaats dat op selectie aan de poort: de schrijfvaardigheid van ambtenaren moet worden getoetst tijdens de sollicitatieprocedure. Momenteel worden voor de simpelste betrekkingen *assessments* georganiseerd, maar zijn zelfs spelfouten in sollicitatiebrieven vaak geen afwijzingsgrond.

Schrijfvaardigheid inzetten als selectie criterium kost weinig en kan snel gebeuren: laat sollicitanten een samenvatting maken, een tekstje redigeren en een eigen stuk schrijven. Dat betaalt zichzelf terug, in tijd en geld. Nu worden soms uit personeelsgebrek mensen met dyslexie aangenomen, of functie-eisen aangepast; nog onlangs besloot een gemeente VMBO'ers te gaan werven voor functies waarvoor vroeger minimaal MBO vereist was. Ondanks dat het niveau van de MBO'ers al bedenkelijk was, en mijn waarschuwing dat dit nog meer vertragingen, ergernis en kosten zou opleveren.

Consequenties

Het tweede taboe: onduidelijke taal moet consequenties hebben. Wie niet kan of wil veranderen is niet geschikt voor zijn functie. De vaak heersende angstcultuur - bang zijn op je woorden 'gepakt' te kunnen worden - en het verweer van de oude garde 'we doen het altijd al zo' komen voort uit een gebrek aan kwaliteit. Vaak ook inhoudelijk: wie zijn eigen dossiers niet goed beheerst kan die onmogelijk helder verwoorden.

Voorbeeldfunctie

Het enige argument om deze maatregelen niet te treffen is dat het publiek het blijkbaar wel best vindt zo. 'We zijn de middelmaat die schrijft voor de middelmaat', hoorde ik een ambtenaar eens zeggen. Maar de overheid heeft in dezen ook een - laat ik het gewoon maar zeggen - opvoedkundige rol. Dat het onderwijs blijkbaar te weinig goede schrijvers aflevert mag geen excuus zijn; de overheid heeft de wettelijke plicht duidelijke taal te gebruiken. Als het onderwijsniveau te laag is, moet dat onderwijs beter, en moet de overheid niet op haar hurken gaan zitten. Uit de peiling van de Taalunie bleek overigens ook dat burgers een overheid willen die taalnormen voorschrijft. Dat is een andere discussie, maar ambtenaren die duidelijke taal gebruiken voorzien in elk geval gedeeltelijk in die behoefte, doordat zij - zoals zij dat zelf graag noemen - een 'voorbeeldfunctie' vervullen. Er wacht de Taalunie een schone taak.